מנורת המאור — הליצנות והלצים

והליצנות מדה רעה עד מאד, והלץ גורם רעה לעצמו. כדגרסי' בפ' קמא דע"ז דרש ר' שמעון בן פזי, מאי דכתי' אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב, וכי מאחר שלא הלך מהיכן עמד, ומאחר שלא עמד מהיכן ישב, ומאחר שלא ישב [מ]היכן לץ. אלא לומר לך, שאם הלך סופו לעמוד, ואם עמד סופו לישב, ואם ישב סופו ללוץ, ועליו הכתו' אומר אם חכמת חכמת לך ולצת לבדך תשא. א"ר אלעזר, כל המתלוצץ ייסורין באין עליו, שנא' ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם וגו'. אמר להו רבא לרבנן, במטותא מנייכו לא תתלוצצון, דלא ליתי עלייכו ייסורין. אמ' רב קטינא, כל המתלוצץ מזונותיו מתמעטין, שנא' משך ידו את לוצצים. א"ר שמעון, כל המתלוצץ נופל בגיהנם, שנא' זר יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון, ואין עבירה אלא גיהנם, שנא' יום עברה היום ההוא. א"ר הושעיא, כל המתייהר נופל בגיהנם, שנא' זד יהיר לץ שמו וגו'. א"ר תנחום בן חכינאי, כל המתלוצץ מביא כלייה לעולם, שנא' ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם כי כלה ונחרצה שמעתי.

וכת לצים נחלקת לה' חלקים.

החלק הא' הנותן דופי בבני אדם, כענין שנא' תשב באחיך תדבר בבן אמך תתן דופי. וזהו שנקרא לץ, שנא' זד יהיר לץ שמו וגו'. פירוש שתי המדות הרעות האלו, שהן הזדון והגאוה, נתחברו בלץ, כי מבלי תועלת לעצמו גורם נזק לבני אדם בלצנות שבו. זה תכלית הזדון. והלץ הוא יותר מגונה מן הגוזל ומן החומס, לפי שהגוזל והחומס הוא מתכוין להנאת עצמו, אבל הלץ אינו נהנה ומזיק לבני אדם. והוא היהיר, ר"ל גבה לבב וזד, כי האדם השפל והנכנע יכיר חסרון עצמו ומומו ולא יתלוצץ על בני אדם. וגרסי' במדרש מנין אנו מוזהרים שלא לקבל דבר שקר, שנאמר לא תשא שמע שוא. ומנין שאנו מוזהרין שלא יחזיק אדם את יד הרשעים, שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות. ומנין שאנו מוזהרין שלא להתלוצץ, שנא' ועתה אל תתלוצצו וגו'.

החלק הב'. הלועג לבני אדם ויבז להם בלבו לקוצר השגתם למעלות החכמות או בהצלחת הזמן, בעושר ובכבוד ובשררה, ונמצא תמיד מבזה אותם בשביל עניותם, וגאות לבו הביאה אותו אל המדה הרעה הזאת, או עושרו ושלותו ותענוגיו, כענין שנא' הלעג השאננים הבוז לגאיונים. והמתנהג במדה הזאת לעולם לא ינקה, שנא' לועג לרש חרף עושהו שמח לאיד לא ינקה. פי' לועג לרש, יראה לו כי הוא השיג העושר בחכמתו והצלחתו הוא מפני שהוא משתדל יותר מחבירו, נמצא מתכבד בקלון חבירו ומשבח עצמו מפני שהוא מצליח, וכאלו כופר בעיקר, כי הב"ה נותן עושר ונכסים למי שירצה, כפי מה שגזרה חכמתו, שנא' וזכרת כי ה' אלהיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל. ומפני שהליצנות היא סבתה הגאוה, שהיא הפך מן הענוה, אמ' שלמה אם ללצים הוא

יליץ ולענוים יתן חן. פי' הלצים הלועגים על בני אדם על מיעוט השגתם בעולם הזה, הב"ה לועג ללצים המבזין הענוים, שנא' יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו.

החלק הג'. הלועג לחכמות ומרחיק דברי חכמים ומבזה המצות, כסבור שאין בהם תועלת. ועל זה אמ' שלמה ע"ה בז לדבר יחבל לו וירא מצוה הוא ישולם. ושנו חכמים אל תהי בז לכל אדם, ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה, ואין לך דבר שאין לו מקום. והלץ הזה הביאה אותו למדה הרעה הזאת רוע מחשבתו, שסבור שהוא חכם וזולת חכמתו אינה כלום. ויש אנשים שיבואו לידי מינות במחשבה הרעה הזאת, ואומרים, מה תועלת בעשיית מצוה זו, ולפיכך נוטים מן התורה, שנאמר זדים הליצוני עד מאד מתורתך לא נטיתי. והכת הרעה הזאת אינן מקבלין תוכחת ושונאין את המוכיח, שנא' אל תוכח לץ פן ישנאך וגו', וכתי' יוסר לץ לוקח לו קלון ומוכיח לרשע מומו. ואפי' מייסר אדם ללץ ומכה אותו, לא יעזוב דרכו הרעה, ויותר תקוה לפתי מן ללץ, שנא' לץ תכה ופתי יערים. ולעולם אין ללץ תקוה, מפני שהוא מתלוצץ לדעות בני אדם, שנא' ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו, ר"ל יותר תקוה יש לכסיל מן ללץ.

החלק הד'. הקובע עצמו תמיד לשיחה בטלה כדרך יושבי קרנות. ושתי רעות יש בדבר הרע הזה. האחד, שכל המרבה דברים מביא חטא, ר"ל דברים בטלים, כ"ש מי שהוא קובע את עצמו תמיד לדברים בטלים. והשני, שהוא בטל מדברי תורה. ויש בדבר הזה דרכי מות, הואיל והוא בטל מדברי תורה, שהיא עץ חיים. ודרשו רז"ל מי שאפשר לו לעסוק בתורה ועוסק, עליו הכתוב אומר ובמושב לצים לא ישב, וכתי' בתריה כי אם בתורת ה' חפצו. הא למדת, שמושב לצים מביא לידי ביטול תורה.

החלק הה'. המתלוצץ ויושב תמיד עם סובאי יין וזוללי בשר, ואוכל ומשתכר עמהם, ולפי' לא ילמד הדרך הטובה, שנא' לץ היין הומה שכר וכל שוגה בו לא יחכם. וסובא היין גורם לשלשה דברים רעים. א' גורם לו להתלוצץ. ב' גורם לו להיות הומה וצועק כשוטה ונוער כחמור וגועה כשור. ג' שלא ילמד תורת הב"ה ומצותיו לזכות בהן. ולעולם לא תתקשר המדה הזאת בנפש אדם עד שהוא פורק מעליו עול שמים, ועל כן הוא נענש תמיד בשפטים רעים, שנא' נכונו ללצים שפטים ומהלומות לגו כסילים.